Як Митрополит Феодосій з УПЦ МП судиться з СБУ за право називати ПЦУ «симулятором церкви»

PUBLISHED 26 ЧЕРВНЯ 2026

Соснівський районний суд Черкас продовжує розглядати справу Дениса Снігірьова, митрополита Черкаського й Канівського Української православної церкви, яка перебуває у єдності з Московським патріархатом. У 2021-2022 роках очільник Черкаської єпархії УПЦ МП Снігірьов (церковне ім'я Феодосій) в інтерв'ю та під час виступів перед вірянами вжив низку висловлювань, які слідство розцінює як розпалювання релігійної ворожнечі. Крім цього, на сайті єпархії були посилання на російські церковні видання з антиукраїнською пропагандою. За це йому інкримінують виправдання агресії РФ. Церковник провину відкидає. Заявляє, що його переслідують за віру.

Судовий процес триває з 2023 року. На останніх засіданнях у справі допитали експертку, яка досліджувала висловлювання підсудного, а також заслухали альтернативні висновки від спеціаліста захисту. Що говорили сторони — у матеріалі МІПЛ.

Перевага однієї релігії над іншою

На засіданні 10 лютого у суді допитали Ірину Парамонову, експертку Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБУ, яка проводила семантико-текстуальну експертизу висловлювань митрополита. Вона брала участь у засіданні дистанційно.

Обвинувачений та його адвокатка Тамара Гріденко також підключилися до засідання по відеозв'язку з дому на Київщині. Інший захисник, Володимир Юдін, і Вадим Коломієць, прокурор Черкаської обласної прокуратури були у залі суду. Традиційно на засідання прийшли близько п'ятнадцяти вірянок УПЦ МП. Ці літні жінки у хустках і з молитовниками в руках відвідують кожне слухання у справі.

На початку засідання суддя Олександра Гоменюк з'ясовувала у сторін їхню позицію щодо роботи в засіданні журналістів. Адвокат Юдін клопотав обмежити висвітлення свідчень експертки:

— Заперечую проти аудіозапису під час допиту, оскільки інших експертів ще не заслухали. Вважаю, що оприлюднення результатів допиту може зашкодити інтересам кримінального провадження.

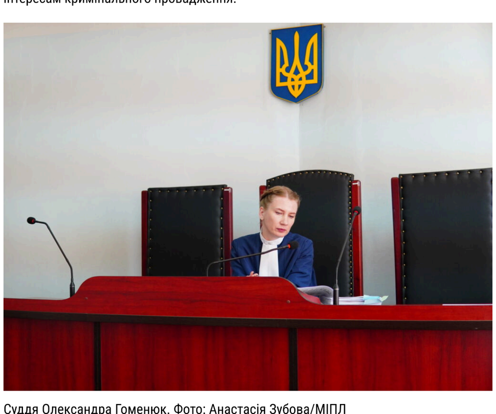

Суддя Олександра Гоменюк. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

Натомість Вадим Коломієць наголосив, що Кримінальний процесуальний кодекс не передбачає підстав для такого обмеження. За його словами, інша експертиза не пов'язана з тією, яку досліджують у суді, тож жодної шкоди не буде.

У підсумку суддя не обмежила роботу медіа й передала слово адвокату підсудного для допиту експертки. Володимир Юдін звернувся до лінгвістки:

— Ірино Юріївно, на сторінці п'ятій вашого висновку ви розкриваєте значення слова "томос". Ви оцінювали його як загальний термін чи як конкретний Томос, наданий [ПЦУ] у 2018 році?

У липні 2021 року Феодосій висловився про Томос в інтерв'ю В'ячеславу Піховшеку на ток-шоу "Украинский формат". Програма виходила на проросійському телеканалі NewsOne, який на початку 2021 року потрапив під санкції.

Денис Снігірьов, митрополит Черкаський і Канівський УПЦ, на ток-шоу "Український формат". Скрин з відео

Соснівський районний суд Черкас оприлюднив згадані цитати з обвинувального акту. Зокрема, Феодосій тоді заявив: "За два года последних что принёс этот Томос в Украину кроме слёз, кроме побитых прихожан, кроме захвата храмов", а також стверджував, що більшість храмів, які перейшли до інших релігійних громад, "стоят пустыми".

У відповідь експертка Ірина Парамонова пояснила, що розцінювала слово у загальному значенні, як указ предстоятеля помісної православної церкви:

— Ця лексема не мала самостійного значення для мого висновку, оскільки я досліджувала ознаки розпалювання ворожнечі.

— Ви знайомі зі змістом Томосу 2018 року? — продовжив адвокат.

— Детального релігієзнавчого аналізу я не проводила. Я не спеціаліст у галузі релігієзнавства, — пояснила Парамонова.

— А слово "симулятор" як імітатор, ви взяли зі стенограми, чи почули у промові? — запитав Юдін.

Експертка роз'яснила, що використовувала стенограму, а також переглядала відео цієї промови.

Згідно з обвинувальним актом, 20 лютого 2022-го Феодосій у програмі "Слово иерарха" на телеканалі "Ukrlive" серед іншого заявив В'ячеславу Піховшеку: "Просто разные ветви раскола объединились между собою и вдруг, по слову патриарха Варфоломея, заняли место настоящей церкви. **Симулятор** занял место церкви, которая исторически здесь существует на протяжении тысячелетий". Схоже, захист притримується версії, що у стенограмі обвинувачення помилка і Феодосій вживав не слово "симулятор".

Адвокат Юдін продовжив з'ясовувати інші тези із висновку експертки:

— Далі ви в експертизі використовуєте термін "розкол". Як ви його розумієте?

— Як розділення християнської церкви, — відповіла лінгвістка.

— А у зв'язку із чим відбувається таке розділення? — запитав захисник.

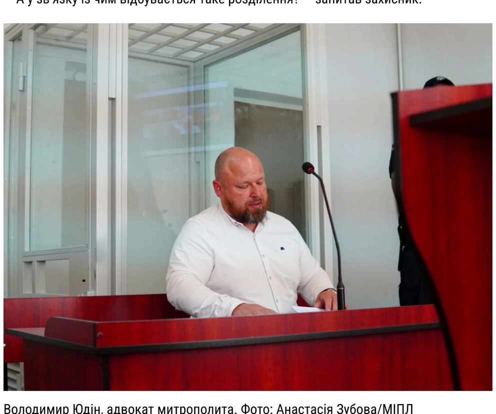

Володимир Юдін, адвокат митрополита. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

— Ви мені ставите питання з релігієзнавства. Я не маю знати всі нюанси розколу. У цьому випадку владика [Феодосій] зазначив, що розкол відбувся через дії Варфоломея, який надав Томос Україні. Але це не стосується справи. Моє завдання полягало у встановленні лінгвістичних ознак переваги однієї церкви над іншою, а не у релігієзнавчому аналізі.

— Але ви вжили цей термін у своєму висновку, — наполягав адвокат.

— Я лише цитую те, що казав владика. А він сказав: "Поход в раскол наших священников показывает несостоятельность самого раскола". Тобто він вказує на неспроможність ідей "розкольництва". Що я не так сказала?

— Давайте я ставитиму питання, а ви будете відповідати, — відреагував Юдін.

> *— Ви ставите мені питання, які стосуються релігієзнавчої експертизи. А я встановлювала ознаки розпалювання міжрелігійної ворожнечі. Якщо я досліджуватиму такі ознаки у словах митника чи економіста, я ж не маю володіти знаннями з цих галузей. Чому ви мені ставите питання з релігієзнавства? — знервовано відреагувала експертка.*

Зрештою у їхній діалог втрутилася головуюча суддя. Олександра Гоменюк запропонувала експертці повідомляти, коли питання адвоката виходять за межі її компетенції.

Тоді адвокат перейшов до висновків експеризи й звернув увагу, що фахівчиня не встановила у досліджених відео ознак образи почуттів віруючих, закликів до обмеження прав чи інших проявів нетерпимості. Парамонова підтвердила, що виявила лише лінгвістичну ознаку переваги однієї релігійної групи над іншими.

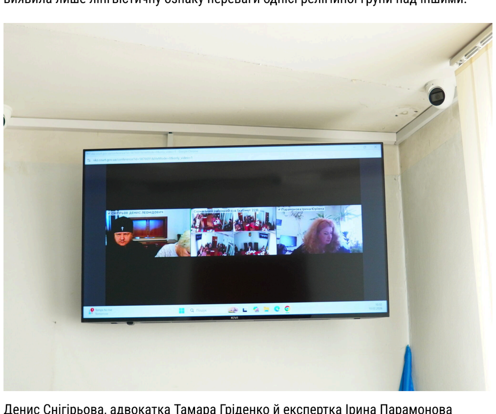

Денис Снігірьова, адвокатка Тамара Гріденко й експертка Ірина Парамонова засідання 9 лютого. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

Адвокат Юдін поцікавився, чи слова про переваги однієї церкви над іншою є кримінально караними:

— Чи призводить встановлена вами перевага до розпалювання ворожнечі?

> *— Я констатувала лише ознаку переваги, через яку формується винятковість. За Кримінальним кодексом розпалювання релігійної ворожнечі може полягати, зокрема, у пропаганді релігійної винятковості. Але питання кваліфікації не належить до моєї компетенції — це вирішує суд. На мою особисту думку, до релігійних висловлювань має бути інший підхід, адже кожна релігія певною мірою вихваляє власне віровчення, — зазначила експертка.*

Також адвокат запитав, чи пов'язана встановлена перевага з особливостями віровчення. Парамонова відповіла, що такого завдання перед нею не ставили. За її словами, вона аналізувала лише мовні маркери, зокрема твердження митрополита про те, що УПЦ є "справжньою" церквою, а ПЦУ — "штучною", а також порівняння хресних ходів як "народного пориву" та "симуляції". На її думку, такі формулювання створюють уявлення про перевагу однієї релігійної групи над іншою. Те саме стосується тверджень про те, що одна церква походить з "апостольських часів", а інша є сучасною, або що одна заснована "на вірі", а інша — "на ідеї".

Захисник Юдін переформулював своє питання:

— Тобто це була богословська риторика чи щось інше?

— Щоб оцінювати, чи церква походить з апостольських часів, необхідно володіти відповідною теологічною базою. Я не проводила релігієзнавчого дослідження, — укотре наголосила експертка.

Потім суд передав слово обвинуваченому Снігірьову та його адвокатці Тамарі Гріденко. Вони продовжили лінію захисту про можливу помилку у стенограмі виступу митрополита щодо слова "симулятор". Гріденко поцікавилася, чи могла описка в одному слові вплинути на висновок експертизи. У відповідь експертка пояснила: якщо технічна помилка не змінює зміст висловлювання, вона — не суттєва.

Митрополит своєю чергою попросив про коротку репліку:

> *— Цілком природно, і експерт у цьому права, що кожна конфесія говорить про свої переваги. Якби цього не було, не існувало б такої кількості конфесій. Так само як політичні партії чи кандидати заявляють про свої переваги.*

Надалі уточнення експертці поставила головуюча суддя. Вона поцікавилася, чи встановлена експертизою ознака переваги однієї конфесії над іншою є проявом розпалювання релігійної ворожнечі. Парамонова пояснила, що в науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу серед проявів розпалювання ворожнечі згадується пропаганда винятковості, яка, своєю чергою, ґрунтується на перевазі. Водночас експертка наголосила, що розібратися, чи є це злочином, має суд.

Насамкінець суддя уточнила в експертки:

— Ви зазначали, що для релігійних текстів характерно підкреслювати власну винятковість. Де межа між нормальним самоствердженням і розпалюванням ворожнечі?

> *— Це питання правової оцінки. Як людина я можу сказати, що екстремістські прояви — заклики до насильства, заборони чи дискримінації — однозначно є розпалюванням. Але під час експертизи я керуюся нормами закону та методикою.*

— Тобто, на вашу думку, розпалювання релігійної ворожнечі пов'язане з екстремістськими проявами? — перепитала суддя Гоменюк.

— Це, наприклад, заборона ходити до конкретної церкви, чи відвідувати школу дітям, які мають певну національність тощо. Якби ми знаходилися в іншому місці, я б сказала свою думку. Але я керуюся Кримінальним кодексом та методикою. Я не формулюю правових висновків. Лише зазначаю, що виявила, або не виявила певні лінгвістичні ознаки.

Прокурор Коломієць не опитував експертку, а лише уточнив, чи вона підтримує свій висновок. Парамонова це підтвердила.

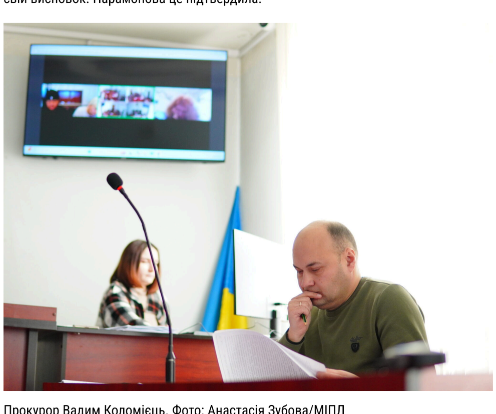

Прокурор Вадим Коломієць. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

Окрім її висновків суд мав дослідити й судово-психологічну експертизу. Втім експертка, Черкаського відділення Київського науково-дослідного інтитуту судових експертиз, яка її проводила, звільнилася. Вона не з'явилася до суду на жоден з викликів. Через це її оштрафували.

Альтернативний висновок

На судовому засіданні 9 червня заслухали висновок релігієзнавця Юрія Решетнікова. На прохання митрополита він проаналізував експертизи сторони обвинувачення — висновки лінгвістки Ірини Парамонової, експертки Черкаського відділення КНДІСЕ та спеціаліста кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Решетніков мав оцінити, чи відповідають ці висновки принципам релігієзнавства, державно-конфесійних і міжконфесійних відносин. Також спеціаліста просили підтвердити або спростувати, чи є у висловах Снігірьова ознаки розпалювання релігійної ворожнечі з погляду релігієзнавства.

Адвокат Володимир Юдін розпочав цитувати текст свого фахівця:

— Для будь-якої релігійної спільноти характерними є як богословське обґрунтування власної позиції та власного віровчення, так і богословська критика інших релігійних спільнот або течій. Богословські дискусії існують з моменту виникнення християнства.

Оскільки текст мав значний об'єм, Вадим Коломієць та представник потерпілих адвокат Мирослав Тараненко, який з'явився на це засідання, просили суд, щоб захисник обмежився висновками. Однак адвокат наполіг, що важливим є весь текст документа, тож зачитував його повністю близько 40 хвилин. Зокрема продовжив:

— Феодосію ставлять у провину твердження про нібито перевагу однієї релігійної групи над іншою. Проте без богословської оцінки переваг власної релігійної спільноти неможливі місіонерське служіння й пастирство. Було б дивно, якби митрополит УПЦ Феодосій надавав богословські переваги не своїй церкві, а іншій релігійній організації. Усвідомлення та декларування таких переваг саме по собі не є розпалюванням релігійної ворожнечі.

Мирослав Тараненко, представник потерпілих адвокат. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

У висновку Решетніков зазначив, що УПЦ за кількістю релігійних організацій переважала в Черкаській області. Також він вказав, що називаючи УПЦ "справжньою церквою", митрополит нібито посилався на позицію частини помісних православних церков, які на той час не визнавали ПЦУ. Крім того, релігієзнавець наголосив, що критика Феодосієм заходу ПЦУ як "симулятора Хресного ходу" стосувалася богословського розуміння обряду, а не релігійних почуттів його учасників. На думку автора висновку, митрополит не ображав вірян інших конфесій.

Також експерт захисту доводив, що твердження митрополита Феодосія про "апостольську спадкоємність УПЦ" нібито не заперечила жодна православна церква. Адвокат Юдін зачитав тези, якими експерт обґрунтував свою думку:

— УПЦ об'єднує громадян України незалежно від етнічного походження, соціального статусу, місця проживання, раси, кольору шкіри, політичних переконань чи інших ознак. Як сказано у Святому Письмі: "Немає ні еллінa, ні юдея, ні обрізання, ні необрізання, ні варвара, ні скіфа, ні раба, ні вільного, але все і у всьому Христос".

Загальна теза висновку експерта захисту полягала у тому, що Феодосій лише озвучував богословські позиції свого віровчення, а не розпалював релігійну ворожнечу.

Коли адвокат завершив читати документ, суддя Гоменюк передала слово іншій захисниці обвинуваченого Тамарі Гріденко. Адвокатка брала участь у засіданні через відеоконференцію. Вона наголосила, що їхній висновок частково підтверджує експертизу обвинувачення. А саме слова експертки Парамонової про те, що митрополит не закликав до насилля щодо ПЦУ.

Після цього слово взяв прокурор Коломієць. Він наголосив, що документ, який надав захист, не може бути доказом у справі:

> *— Він фактично дає оцінку іншим експертним висновкам. Виникає питання, чи мав спеціаліст-релігієзнавець повноваження оцінювати висновки експертів, складені в межах кримінального провадження. Це те саме, якби секретар суду оцінював рішення судді. Крім цього, спеціаліст дослідив одразу три окремі документи й дав їм свою оцінку. За свою практику я такого не зустрічав.*

Зі слів прокурора, релігієзнавець фактично констатував, що у діях митрополита немає складу злочину за статтею 161 ККУ, хоча це прерогатива суду. Також прокурор приніс роздруківки публікацій у медіа про фахівця захисту:

— Хочу звернути увагу на можливу упередженість спеціаліста Юрія Решетнікова. У публікації "Главкому" за 2021 рік вказано, що "людина Новинського претендує на посаду у Держслужбі з питань етнополітики".

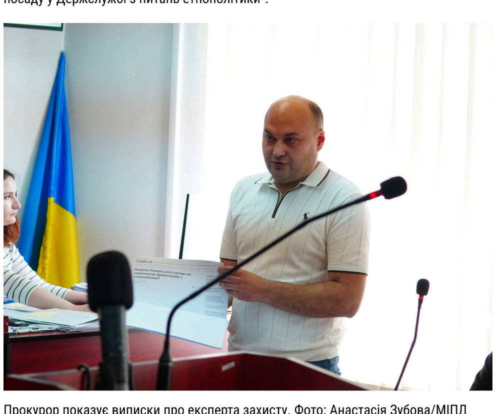

Прокурор показує виписки про експерта захисту. Фото: Анастасія Зубова/МІПЛ

В інших медіа, за словами обвинувача, Решетніков висловлювався на підтримку УПЦ. Про ймовірну упередженість, заявив прокурор, можуть свідчити й нагородження фахівця церковниками:

— Його нагороджували церковною нагородою УПЦ Йова Почаївського.

— Іова правильно! — виправила його одна з присутніх у залі вірянок.

— У зв'язку з цим виникає питання щодо його неупередженості як спеціаліста, — спокійно продовжив прокурор.

Він додав, що Решетніков у висновку написав суб'єктивні судження, а не керувався методикою дослідження. З огляду на це обвинувач просив суд не долучати такий документ до матеріалів справи.

Позицію прокурора підтримав Мирослав Тараненко, адвокат потерпілих. Ними є священники ПЦУ, які й заявили на митрополита Феодосія. Тараненко зауважив, що релігієзнавець захисту аналізував не першоджерело, а висновки експертиз:

> *— Верховний Суд висловив правову позицію про те, що рецензування висновків експерта не є процесуальною дією, а документ, складений за його результатами, не має самостійного доказового значення.*

Адвокат потерпілих зазначив, що більша частину тексту релігієзнавця — це богословські міркування.

— Фактично спеціаліст підмінив предмет дослідження богословською полемікою та світоглядними судженнями, — підкреслив Тараненко.

З огляду на це, а також через сумніви в неупередженості спеціаліста, пов'язані з його підтримкою УПЦ, адвокат просив суд не долучати висновок до матеріалів справи.

У відповідь адвокатка Гріденко заявила, що висновки Юрія Решетнікова важливі, адже він релігієзнавець, а інкриміноване її клієнту звинувачення стосується релігії. Також вона заперечила, що спеціаліст упереджений:

— Усі говорять про те, що Решетніков є нібито заінтересованим і пов'язаний з УПЦ. Тоді виникає питання: а те, що потерпілі та свідки у справі є прихильниками ПЦУ, нікого не дивує? Чи є у справі хоча б один прихильник УПЦ, який би підтвердив обвинувачення?

На цьому слово попросив обвинувачений Денис Снігірьов. Він заявив, що Решетніков нібито сповідує протестанство, тож не упереджений. Також митрополит обурився, що релігієзнавця назвали "людиною Новинського":

> *— Прокурор почав із того, що назвав Решетнікова людиною певної політичної сили. Ми ж перебуваємо в суді, а не в парламенті. Тут має бути правова, а не політична дискусія. Я вважаю негідним для представника прокуратури пояснювати щось через категорії "людина того чи іншого політика".*

— Я не говорив про політичну приналежність. Я лише навів інформацію, яку знайшов у відкритих джерелах, — відреагував на репліку прокурор Коломієць.

Суперечку сторін перервала суддя Гоменюк. Вона, як і раніше, долучила до справи матеріали обвинувачення та захисту, пояснивши, що остаточно оцінить їх під час ухвалення вироку.

Також на засіданні розглянули клопотання прокуратури про продовження процесуальних обов'язків для обвинуваченого Феодосія. Раніше йому кілька разів пом'якшували запобіжний захід — від цілодобового до нічного домашнього арешту, який згодом скасували. Наразі митрополит зобов'язаний зберігати закордонний паспорт у Державній міграційній службі.

Вадим Коломієць просив суд продовжити дію цього обов'язку. Серед аргументів він навів рішення Черкаського апеляційного суду від 29 квітня 2026 року, який залишив у силі вирок Снігірьову в іншій справі про розпалювання релігійної ворожнечі. За нею митрополита оштрафували на 8,5 тисячі гривень. На думку прокурора, обвинувальний вирок свідчить про збереження ризиків.

Натомість митрополит просив змінити цю вимогу. Пояснив, що хоче поїхати на засідання Ради ООН з прав людини у Женеві щодо церковних питань. Снігірьов заперечив, що втече:

— Для мене принципово довести ці справи до кінця. Як я виглядатиму перед людьми, перед народом Божим, перед віруючими, якщо кудись поїду посеред процесу і буду переховуватися?

> *— Ви маніпулюєте. Зараз не вирішується питання вашого виїзду, — перебив обвинуваченого прокурор. — Звертаю увагу суду, що представниця міністерства закордонних справ Росії Захарова коментувала цю справу. І ви зараз говорите, що хочете їхати туди з власної волі?*

Зрештою суддя зупинила перепалку сторін та оголосила рішення. Протягом ще двох місяців закордонний паспорт Снігірьова залишатиметься у міграційній службі. Наступне засідання у справі призначили на 25 червня.

Авторка: Анастасія Зубова

Джерело: МІПЛ

Like
Tweet

Новини партнерів
Реклама